

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

מראי מקומות - שבת יב.

(א) **הא לא דמיא אלא לסיפא, עריבה וכו' -** הק' רעק"א, ממ"נ, אם הך דעריבה מיירי שהניחה כדי שיוודח הטינוף ממנה, דג"ז מקרי אצולי טינוף, א"כ הוי ממש הך דרישא דתודח הקערה דאמר' דהרי זה בכי יותן, ומהו החידוש דהרי זה בכי יותן. ואם מיירי שהניח העריבה שירדו גשמים בתוכה ולא יתלכלך החצר, הא באמת לא מכשיר, וכמו הא דעל מנת של ילקה הכותל שאינו מכשיר, והניח בקו'.

(ב) **יוצא אדם בתפילין בע"ש עם חשיכה, מ"ט, כיון דאמר רבה בר ר"ה חייב אדם למשמש וכו' -** הק' הראשונים, למה צריכים לזה, הרי אפ' אם הוציא תפילין בשבת, אינו עובר איסור דאורייתא, וא"כ, לפי ש' רבא דס"ל דאין גוזרין גזירה לגזירה, אפ' בלא חיוב למשמש בתפילין, מ"מ צריך להיות מותר לצאת בתפילין עם חשיכה, דאין שייך לעבור על איסור דאורייתא. ות' הריטב"א דשאני תפילין, דכיון דאם נזכר בשבת שתפילין עליו, אינו יכול לזורקם על הארץ, א"כ הו"ל למעבד הרחקה יתירה, אם לאו הא דאמר' דחייב למשמש בהם בכל שעה. והרמב"ן, וביתר ביאור, הרשב"א, ת', דכיון דלובש התפילין דרך מלבוש, א"כ אי לאו האי טעמא דמשמש בהם, אין הדרך לאדם לפשוט בגדיו כשיוצא לחוץ, וא"כ קרוב הוא לבא לידי פשיעה, ובלאו דין דמשמוש הו"ל לגזור שלא יצא בהם לחוץ (אף דבאמת לא שייך לבוא לידי איסור תורה). וע"ע בבית יוסף (סוס"י רנ"ב), שכ' להוכיח מקו' זו דמיירי אף במי שהוציא התפילין בידו, דגם בזה יש איסור היסח הדעת, ובוזה אם הי' מוציא כדרך זה בשבת, יהי' חייב חטאת, וע"כ דהיתר לצאת עם תפילין עם חשיכה, היינו אפ' אם הם בידו. אבל הב"ח שם תמה עליו, דכל הק"ו מציין הוא דוקא היכא שהתפילין עליו, ואין להוכיח שיש איסור היסח הדעת כשהם בידו. ולגבי קו' הב"י (שהוא קו' הראשונים, כנ"ל), כ' לחדש דכיון שזהו הדרך להניח תפילין כן, א"כ היינו הוצאתו, ודומה לכיס של זב, דחשיב אורח' וחייב עלי' (וכמובן, דכפי מש"כ הראשונים, נדחה ראיית הב"י, ואדרבה, מבואר מדבריהם דס"ל דסוגיין מיירי בשהי' התפילין בראשו דוקא).

(ג) **חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה... שלא יסיח דעתו ממנו -** ובגדר של היסח הדעת, כ' המשנה ברורה (מ"ד, ג') דלא חשוב היסח הדעת אלא כשהוא עומד בשחוק וקלות ראש, אבל כשהוא עוסק במלאכתו ואומנתו ואין דעתו עליהן ממש, אי"ז נקרא היסח הדעת. אולם ע' בשאגת ארי' (ל"ט) דכ' להוכיח דדעת הרמב"ם וסייעתו אינו כן, אלא דכל היסח הדעת אסור בתפילין, וכ' דכן נראה העיקר להלכה. וכל הדרכי משה (רנ"ב, ט') דאף דמשמע דהיסח הדעת הוא רק בקלות ראש ושחוק, מ"מ י"ל דמש"ה אין לחוש שיצא מהן בשבת, דכיון דאסור קלות ראש בהם, א"כ זוכרן תמיד, ומסלקן קודם שבת.

(ד) **כל שעה -** כ' השערי תשובה (כ"ח, א') בשם הגור האר"י, דבעת למוד התורה ותפלה אין צריך ליתן דעתו בתפילין. אבל מהשאגת ארי' (מ') הביא דבכל ענין אסור להסיח דעתו מהן, אולם כ' דשיעור היסח הדעת הוא שיעור מהלך ק' אמה. ותמה השע"ת ע"ז, שהרי זהו זמן קצר, ולא ניתנה התורה למלאכי השרת. וכ' שהעולם סומכין על מש"כ הראשונים, דהיסח הדעת היינו בשחוק וקלות ראש.

(ה) **חייב אדם למשמש בבגדו עם חשיכה -** כ' השו"ע (או"ח רנ"ב, ז'), "מצוה" למשמש וכו'. וע' בביאור הלכה שם שכ' להעיר אהא דהטור והשו"ע שינו מלשון הגמ', דלשון הגמ' הוא "חייב". וכ' דכיון דהמשנה קתני רק דאסור לצאת סמוך לחשיכה אם אוהז בדבר האסור לצאת בו בשבת, אבל לא שצריך למשמש בבגדיו, וזהו ג"כ רק כשרוצה לצאת, אבל אם יושב בביתו, משמע שיכול לאחוז דבר האסור לצאת בו, א"כ ע"כ מה דאי' בגמ' דחייב, ע"כ אינו אלא מצוה. וע"ש עוד דכ' דאפשר שיש לחלק, דעם חשיכה דמתני' אינו סמוך לחשיכה ממש, אבל עם חשיכה דמימרא זו היינו סמוך לשקיעה ממש, ולכן לפי"ז י"ל דבאמת יש חיוב למשמש בבגדו עם חשיכה ממש.

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

- (ו) **חייב אדם למשמש בבגדו עם השיכה, וכו'** - ויש לעי, מהו אם הוא דר במקום שיש עירוב, האם בכה"ג אמרי' דכיון דבמקומו יש עירוב, א"כ אין חשש, ולכן אין צריך למשמש בבגדו, או דלמא, יש חשש שמא יצא חוץ לעירוב. וכ' המ"ב (רנ"ב, נ"ה) שנכלל בהמצוה למשמש בבגדיו, הוא שמא יש בבגדיו דבר מוקצה, וא"כ ודאי זה שייך בין במקום שיש עירוב ובין במקום שאין עירוב. עוד כ' שם (נ"ו), דאם הוא רוצה לצאת חוץ לעירוב והוא רגיל לשאת בכיסו דבר המותר לטלטל, צריך למשמש תחלה.
- (ז) **הלכה מולל וזורק** - ולכאו' יש לעי, דהא מוקצה היא, ואיך מותר למוללו ולזורקו. וע' בפרי מגדים (שט"ז, מ"ז ח'), שכ' דאפשר דשרי לטלטל כינה שנמצא על בגדו, משום דמאוס הוא, והו"ל כגרף של רעי.
- (ח) **רבא שדי להו לקנא דמיא** - ויש לעי, מ"ש אם הורגם בידיים או אם זרקם לקנא דמיא. וע' במגן אברהם (שט"ז, כ"א), דכ' דאף שאסור להרוג כינים, גזרה אטו פרעושים, מ"מ מותר לזרקם למים. וכ' הנתניב חיים, דחלילה לעשות כן, דמ"ש מלהורגם בידיים, ורבא שעשה כן, בחול הי'. אולם ע' במחצית השקל, שביאר דס"ל להמג"א דכיון דכל האיסור להרוג כינים הוא רק משום גזירה אטו פרעושים, א"כ אם משנה ע"י זה שזורקם למים, מותר.
- (ט) **אין משדכין** - ע' בר"ן (ה: בדפיו) שביאר הלשון משדכין, דמלשון שקט הוא, דהאשה מוצאת מנוחה בבית בעלה.
- (י) **ולא את התינוק ללמדו ספר** - וע' בשו"ע (או"ח ש"ו, ו') דהנדון הוא אם מותר לדבר עמו אם רוצה להשתכר ללמד לתנוקות או לא, דב"ש סברי דאסור, וב"ה סברי דמותר. אולם הוסיף השו"ע, דגם למה דקיי"ל כב"ה דמותר, מ"מ לשוכרו ממש ולהזכיר לו סכום מעות אסור.
- (יא) **ואין מנחמים אבלים** - פרש"י, משום דמצטער עם המצטערים. והק' בדברות משה (סי' כ, הע' ע"ה), למה לא פי' רש"י הטעם שהובא בגמ', מקרא דממצוא חפצך. וגם אם אי' עוד טעם, א"כ גם לב"ה יש לאסור, ונצטרך לומר שיש ב' מח' בין ב"ש וב"ה, דב"ה לא חשבי זה לצער בשבת וב"ש חשבי זה לצער. וע"ש שביאר דס"ל לב"ש דמה דהתורה אסרה חפצך, זהו דוקא חפצי עצמו, אבל חפצי שמים מותרים, אלא דבדברים אלו, מלבד המצוה שבה, הא ג"כ מעורב בה חפצי עצמו, שאף בלא המצוה הי' רוצה להשכיר אומן ללמד לבניו, ולשדך בתו, ולכן בכה"ג אסור. ולכן ס"ל לרש"י דהו"ל לב"ש להודות לב"ה דנחום אבלים מותר, משום שהם רק חפצי שמים, וע"ז פרש"י שיש טעם אחר לאסור, דהיינו שמצטער עם המצטערין, וגם ע"ז פליג ב"ה, דאף דבעצם יש מקום לאסור זה משום טעם זה דב"ש, אלא דהתירו בקושי כדי להפיג צער המצטערין (ע"ש באריכות בכל זה).

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

מראי מקומות- שבת יב:

תוס' ד"ה רבי, שאין, לא, רבי, שמש

(א) **אומר שבת היא מלזעוק- פרש"י**, צריך להרחיב דעתו בתנחומים שלא יצטערו. ופ' **המהרש"א**, דכיון שאין מתפללין בשביל החולה בשבת, יש לחוש שהוא יצטער, שלא יבוא לידי רפואה, וע"ז אמר'ו רפואה קרובה לבוא, שיהי' הרפואה קרובה לבוא אף בלא תפלה. והר"ן (ה: בדפיו) כ' דמה שאין יכולין לזעוק בשבת, היינו משום שע"י כן יבואו לבכות ולהצטער, ולכן אומר להחולה דברי תנחומין שלא יצטערו.

(ב) **ר' יהודה אומר, המקום ירחם עליך ועל חולי ישראל- כ' המהרש"א**, דאף דאמר'ו דאין לבקש רחמים בשבת, מ"מ יכולין לומר כן, דאי"ז נחשב בקשת רחמים, דמדברים עם החולה, ולא עם הקב"ה, ואומרים שהקב"ה ירחם עליו, אבל אינו מתפלל. וע' **בבית יוסף** (רפ"ז), דכ' דקיי"ל כת"ק, ומבואר דס"ל דר' יהודה ור' יוסי חולקים על הת"ק [אולם אין ברור במה נח', האם ס"ל להב"י דס"ל לר' יהודה ור' יוסי דמותר לבקש רחמים בשבת, ודלא כהמהרש"א, או דלמא ס"ל דנח' אם זה חשיב בקשת רחמים, ויתכן דגם המהרש"א מודה דנח' בזה, רצ"ע].

(ג) **בקושי התיירו לנחם אבלים ולבקר חולים בשבת- כ' הערוך השלחן** (או"ח רפ"ז, א'), דזההיתר הוא משום שהוא בכלל מצות גמ"ח, ועוד, שהוא מקיל הצער מהם.

(ד) **לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי- ע' ברא"ש** (ברכות פרק ב', ב') שהביא מתלמידי ר' יונה שהק', א"כ איך נשים מתפללות בשאר לשונות, הרי כיון דחייבות בתפילה (ואינן מתפללות בציבור) א"כ הוה להו להתפלל בלשון הקודש דוקא. והביא **מרבני צרפת** דתירצו דכיון שהיא אומרת התפלה שהציבור אומר, א"כ הו"ל כמו תפילה בציבור (ואי' בסוטה לג. דבציבור מותר), וא"כ יכול גם היחיד לאומרה בלשון אחרת. וא"כ, מה דאמר ר' יהודה דלעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית, היינו כגון ששואל צרכיו, כגון שיש חולה בביתו וכדו'. אבל תפלה שהוא קבוע לציבור כמתפלל בציבור דמי, ואי"צ מליץ לפני הקב"ה, וממילא יכול להתפלל בכל לשון. אבל הרא"ש עצמו כ' דהקו' מעיקרא ליתא, דמה דאמר'ו כאן דאין להתפלל בלשון ארמית, היינו לשון ארמית דוקא, ולא שאר לשונות. ומה שלשון ארמית גרוע, כ' הרא"ש משום דהגם שמלאכים מכירין ארמית, מ"מ לשון זה מגונה בעיניהן להזקק לו, ולכן אין להתפלל בלשון זה. ומה שהוא מגונה, כ' **במעדני יו"ט** (ז') שהוא משום דומה ללשון שנשתבש. וע' **בבאר שבע בסוטה** (לג.) שהק' על הרא"ש, דאיך שייך לומר דמלאכים מבינים ארמית אלא דאין משתמשין בה, הרי בגמ' שם הק' מבת קול, ותנ' דשאני בת קול דלאשמעי עבידא, ומה בכך, הרי לשמעון הצדיק לא הי' צריך לדבר בלשון ארמית, ואם הי' מגונה לו, למה הי' צריך לדבר בלשון ארמית. ועוד, מתנ' ב' של הגמ' משמע דרק גבריאלי הי' יודע ארמית, ולא שאר מלאכים (גם בתוס' הרא"ש שם הק' כן, וע' **בעיון יעקב** שם שכ' דכיון דרק גבריאלי הי' נחית ללמוד עמו, ע"כ דהי' נזקק לאף לארמית). וע"ע **בקרן אורה** שם שהק' מהא דמבואר מתוס' שם דתפלה אף בלה"ק לא מהני אם אינו מבין לה"ק, וא"כ מי שמדבר רק ארמית (או שאר לשונות לפי השיטות דארמית לאו דוקא) נמצא דאינו יכול להתפלל ביחידות כלל, אפ"ל בלה"ק, והניח בקו'. ומה שמלאכים אין מבינים לשון ארמית, כ' הבאר שבע דנראה שהוא משום שרצה הקב"ה שלא יבינו כשאנו אומרים תפלות נאות ושבחות גדולות בלשון ארמית, כדי שלא יתקנאו בנו. ולפי הש"ל דארמית לאו דוקא, כ' **המהרש"א** שם דנקט ארמית שהוא תרגום לרבותא, דאע"ג דלשון חשוב הוא, מ"מ אין להתפלל בה.

(ה) **חד הוא דלא ליקרי- כ' השפת אמת** דאי"ז דיוק, דאין לדקדק כן מלשון המשנה, אלא הגמ' אומר הדין דחד הוא דאסור ולא תרי. וע"ע **בפני יהושע** מש"כ בזה באו"א.

(ו) **הא תרי שפיר דמי- הק' המהרי"ל** (הובא במג"א ער"ה, ה'), א"כ יהיו שנים מותרים לרכוב ע"ג בהמה, דאם בא לחתוך זמורה יזכירנו האחר. וכ' המג"א דלפי מש"כ דדוקא קריאה מותר, שהוא דבר מצוה, א"ש. א"נ, התם גזרי' שמא יחתוך זמורה אף קודם שישב על הסוס כדי להנהיגו, וא"כ לא מהני מה ששניהם רוכבים.

(ז) **כאן בענין א', כאן בב' ענינים- כ' הריטב"א** בשם תוס' דההיתר בענין א' הוא רק היכא דקורין ספר א', ומה דמתירין לבילי יו"כ מה שקורין יחידים פיוטים לאור הנר (אף דכ"א קורא מספרו), היינו משום דאימת יו"כ עליהם.

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

וכן דייק הבית יוסף (ער"ה, ב') מדעת רש"י, אבל כ' דלפי השי' דס"ל דהציבור קורין הפיוטים בליל יו"ט שחל בשבת, מוכח דס"ל דכל שהוא בענין א' שרי, וכן הביא הדרכי משה שם מהאור זרוע.

(ח) **אם אדם חשוב הוא מותר**- ואף דאמרי' דנר המונח בגובה מותר, ואמרי' דלא פלוג רבנן בתקנתם (וא"כ למה בנוגע אדם חשוב לא אמרי' ג"כ לא פלוג), שאני הכא, דכ' הרמב"ן (קמט. ד"ה הכא) דבב' מינים לא אמרי' לא פלוג, והביא ראי' מכאן, דלא גזרי' אדם חשוב אטו אדם אינו חשוב, וחילקו נמי בין משחא לנפטא, משום דלא גזרו מין א' אטו מין שני, דזה חשיב גזירה לגזירה.

(ט) **ובמדורה אפי' עשרה בני אדם אסור**- פרש"י, משום שאנשים רחוקים זה מזה, ועוד, דזנבות האודים סמוכים להם, וא"כ אי"ז מכיר בבא חבירו להבעיר ולחתות. וע' בביאור הלכה (ער"ה, ה') דכ' דלפי טעם זה דרחוקים, היינו דוקא אם הם קורין בב' ספרים, וא"כ בלא"ה אסור, ולמה צריך להא דמדורה, וכ' דצ"ל דאתי למ"ד דענין א' ושני ספרים מותר (ע' לעיל), וקמ"ל דמדורה אסור בכה"ג. וטעם השני אתי לכ"ע, דהיינו דאפי' אם סמוכים להדדי, וקורין מספר א', מ"מ זה אסור משום דזנבות האודים וכו'.

(י) **אני אקרא ולא אטה**- תמה הדברות משה (הע' ע"ו), הרי כיון שתקנו חכמים דאסור לקרות, מה שייך לומר אני אקרא ולא אטה, הא אסור בחלוטין. ותי' דכיון דמצינו דחלקו חז"ל בתקנתם, דלאדם חשוב לא אסרו, ע"כ דלא ה' זה תקנה קבועה, אלא דכל דשייך החשש, בזה אמרי' גזירתם. ולכן סבר ר' ישמעאל דאף שאינו אדם חשוב לענין זה, מ"מ מצד יראת חטאו לא יבא להטות בשבת.

(יא) **כמה גדולים דברי חכמים**- כ' המלא הרועים דעיקר קו' הגמ' הוא ממה שאמר ר' ישמעאל כמה גדולים דברי חכמים, דאם משום שהוא היטה, אי"ז קו', דמ"מ דרך של אדם חשוב הוא שלא להטות, ומה שפעם אחת היטה אדם חשוב, אי"ז סיבה לתקן. אלא מה שאמר כמה גדולים דברי חכמים, משמע דאמרו כן גם על מה שעשה הוא, אלמא דאף באדם חשוב גזרו (ע"ש עוד בזה).

(יב) **קרא והטה**- כ' תוס' דכאן לא הק' הגמ' דהשתא בהמתן של צדיקים, וכו', דאי"ז שייך אלא בענין אכילה. אבל הרמב"ן בחולין (ז). כ' לחלק באו"א, דאין הקב"ה מביא תקלה לאחרים ע"י צדיק, אבל בדבר עצמו, אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא.

(יג) **כאן בשמש קבוע, כאן בשמש שאינו קבוע**- הק' הרמב"ן, ומי עדיף שמש קבוע מאדם עצמו, שאסור להבחין בין בגדו ובין בגדי אשתו, שהוא עיון הגס יותר מבדיקת כוסות וקערות. ותי' ע"פ מה דאי' בירושלמי, דמפני נקיות ומפני סכנה מותר, ומ"מ בשמש שאינו קבוע אסור, מפני שאינו רגיל לשמש, וקרוב להטות.

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

מראי מקומות - שבת יג.

תוס' ד"ה רבא, מה, ופליגא דידי'

- (א) **מיתבי, רשב"ג אומר התינוקות של בין רבן, וכו' - הק' הפרי יצחק (ב', י"ג, ד"ה הן אמת), הא ש"י הרשב"א** הוא דהאיסור לא תאכילום, שאסור לספות איסור לקטנים בידים, הוא רק באיסורים דאורייתא, אבל אין איסור לספות לקטנים באיסורים דרבנן, וא"כ, כיון דשמא יטה הוא איסור דרבנן, א"כ מה הק' מקטנים, הא אין איסור כלל. וכו' דלא אמרי' דמותר לספות לקטן בידים א"כ הוא לצורך הקטן, אבל כל מה שאינו לצורך הקטן אסור, משום דאתי למיסרך. וא"כ, י"ל דאי"ז נחשב לצורך הקטן, וא"כ אסור אף לדעת הרשב"א, אם לא משום דאימת רבן עליהן. וע"ע בבית הלוי (ג', נ"ה), שכ' דלא התיר הרשב"א לספות לקטן איסור דרבנן אלא היכא דעצם האיסור הוא רק מדרבנן, אבל היכא דעיקר חששה הוא שמא יבא לאיסור דאורייתא, בזה אף הרשב"א מודה דאסור לספות לקטן. ולפי"ז, י"ל דכיון דכאן כל האיסור הוא שמא יטה, א"כ ודאי שוב אין היתר לספות לקטן, אף לדעת הרשב"א.
- (ב) **מיתבי, רשב"ג אומר, וכו' - הק' הריטב"א, הא מתני' תני בהדיא אבל הוא לא יקרא, וא"כ מהו הצד לפרש דמה** דהתנוקות של בית רבן היו מסדרין פרשיותיהן וקורין לאור הנר, דהיינו שהוא יכול לקרוא עמהם. ות"ל די"ל דמה שהוא אסור לקרות, היינו לבדו, אבל אם קורא עם התנוקות, א"כ לעולם אימא שמותר לסדר הפרשה גם לעצמו, דכשנים בענין א' דמי.
- (ג) **שלא שנינו לא יאכל הטהור עם הטמאה, אלא וכו' - הק' השפת אמת, הא פריש"י על המשנה (יא.), דמה דלא** יאכל הזב עם הזבה, כ"ש שאין הטהור יכול לאכול עם הזבה, וא"כ איך שייך לשנות במתני' שאסור טהור לאכול עם הטמאה, הרי רבותא שנינו דאף זב אינו יכול לאכול עם הזבה. וכו' דאולי לשון טהור לאו דוקא, וכוונת הגמ' דהי' שייך לומר שלא יאכל עם הזבה, והי' כולל הכל. וצ"ע לעי' במהרש"ל ומהרש"א לעיל (יא.) על דברי רש"י שם שתי קו' זו באו"א.
- (ד) **לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה - כ' הרא"ש (סי' ל"ב) דמה דמתירין האידנא שהזב והזבה אוכלין בשלחן** א', היינו משום דבימיהם היו אוכלין כ"א לבדו על שלחן קטן, וכששאתו עמו על אותו שלחן קטן, נראה דרך חבה, ודמי להצעת המטה ומזיגת כוס, והרחצת פניו ורגליו, אבל האידנא, שכל בני הבית אוכלין על שלחן א', אינו דרך חבה. אבל כ' שיש שעושין היכר ביניהם, וכמו שנים אוכלים יחד, זה בשר וזה גבינה, דצריכים לעשות היכר ביניהם.
- (ה) **כיוצא בו, לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ - כ' הר"ן (ה: בדפיו) בשם הבעלי נפש להראב"ד, דמבואר מכאן** דאסור לאדם לאכול עם אשתו נדה בשלחן א', אפי' בב' קערות, שהרי מסתבר דלא יאכל זב פרוש עם זב ע"ה מיירי בב' קערות, ומ"מ אסור.
- (ו) **רוב עמי הארץ מעשרין הן - הק' הריטב"א, הא ודאי גם אביי מודה בזה, וכדאמרי' בכמה דוכתי, דרוב ע"ה מעשרין,** וא"כ מ"ט גוזר שלא יתן לו דברים שאינם מתוקנין. ות"ל דאע"ג דודאי אביי מודה לזה, אולם ס"ל דאפ"ה חבר פרוש ראוי לזוהר ולחוש למיעוט ע"ה, משום דעכ"פ שכיח הוא (על דרך מש"כ תוס' לענין הא דגזרו חז"ל על דמאי בכלל, אף דרוב ע"ה מעשרין), ורבא ס"ל דלית לן למיחש למיעוטא כלל.
- (ז) **אלא שמא יהא רגיל אצלו ויאכילנו דברים טמאין בימי טהרתו - וכו' הריטב"א** דמה דאביי לא פי' כן, היינו משום דס"ל דודאי לא יהי' שכיח גבי' בימי טהרתו, דרק בימי טומאתו, שהוא דומה להע"ה, הוא שכיח גבי'.
- (ח) **מהו שתישן עם בעלה, הוא בבגדו והיא בבגדה - הק' הריטב"א, הא קיי"ל שאף אינה מצעת לו את המטה בימי** נדתה בפניו. ות"ל דאה"נ, אבל דין זה מימרא דר' הונא היא, וממתני' או מתניתא היא דבעו למפשטה.

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

(ט) **מה אשת רעהו הוא בבגדו והיא בבגדה אסור- פרש"י**, מה אשת רעהו דאסור לן יחוד מן התורה, וא"כ ודאי הוא בבגדו והיא בבגדה אסור, א"כ ה"ה באשתו יהי' אסור הוא בבגדו והיא בבגדה. והק' **תוס'**, דהא משמע דרוצה לאסור אף יחוד עם אשתו נדה, והא קי"ל דמותר ביחוד עם אשתו נדה, ופי' דהאיסור הוא בבגדו והיא בבגדה אינו משום יחוד, ופי' **תוס' בסנהדרין** (לז.), דמסתבר לאסור הוא בבגדו, וכו', משום אקרובי דעתה, שנהנין ומתחממין זה מזה. וע' **בתוס' הרא"ש** שכ' דגבי נדה מחמירין טפי בהוא בבגדו והיא בבגדה מבייחוד, משום שאין גוזרין גזירה על הציבור אא"כ יכולין לעמוד בה, וא"א להעמיד שומר או לייחד בית לנדותה.

(י) **לא אסרה תורה אלא גילוי עריות של ערוה בלבד- פרש"י**, תשמיש ממש, ושאר קורבה, אפי' קירוב בשר, מדרבנן אסור, ולכן היא בבגדה אפי' מדרבנן ליכא למגזר. וכ' **השי' להר"ן** דאין כוונת רש"י לומר דאף בשאר עריות הוי קירוב בשר מדרבנן, אלא רק באשתו נדה הוא מדרבנן, אבל בשאר עריות אסור מדאורייתא (וע"ע לקמן בענין זה), וכמו דיחוד בא"א אסור מן התורה. אלא דהק' הר"ן דהא קרא דאיש איש אל כל שאר בשרו לא יקרבו בכל עריות נאמר, ומ"ש שאר עריות מנדה, וע"ש מה שפי' הגמ' באו"א בשם **הרא"ה**.

(יא) **הוה מנשק להו לאחותי'- ע' בש"ך** (יו"ד קנ"ז, י') שהביא מה שנח' **הרמב"ם** ו**הרמב"ן** בענין קירוב בשר בעריות, דהרמב"ם ס"ל שהוא מן התורה, והרמב"ן ס"ל שהוא מדרבנן. וכ' **הש"ך** דיש לעי', לפי הרמב"ם דס"ל שהוא מן התורה, איך מצינו אמוראים שהיו מחבקים ומנשקים לאחיותיהם ולבנותיהם. ותי' דכל האיסור תורה הוא רק דרך תאוה ונהנה בקירוב בשר, אבל כשאינו דרך חבה, אינו איסור תורה [וכיון שהוא רק איסור דרבנן משום חשש, י"ל שהם ידעו שלא יבא לידי הרהור, וממילא שייך להתירה. וע' בהשגות הרמב"ן על ספר המצוות (לאו שנ"ג), שכ' דאין איסור כלל אלא באשת איש].

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

מראי מקומות - שבת יג:

תוס' ד"ה בימי, ש"מ, אוכל, והשותה, והכא, וטהור

- (א) **והיתה אשתו נוטלת תפיליו- כ' תוס' הרא"ש** דמה שנקטה תפילין דוקא (טפי ממצוה אחרת), היינו משום דכתי' בהו אריכות ימים, דכתי' וד' עליהם יחיו [צ"ע למה לא הביא הא דכתי' בתפילין למען ירבו ימיכם, וצ"כ]. **והעיון יעקב** כ' ע"פ הגמ' במנחות (מ"ג) דכל שיש לו תפילין בראשו ובזרועו וציצית בבגדו ומזוזה בפתחו, בחזקה שלא יחטא. וכיון שנקבר עם ציצית שלו, ומזוזה קבוע בביתו, הביאה התפילין שלו, להורות שלא חטא.
- (ב) **שלא נשא פנים לתורה- ע' ברמב"ן בהשגות על ספר המצוות** (לאו שנ"ג), שכ' דמלשון הגמ' משמע שאי"ז לאו מן התורה, דאם הי' לאו מן התורה, הול"ל ברוך המקום שהרגו שעבר על דברי תורה. ואי"ז נקרא משוא פנים, ורק הדבר שהוא משוא פנים לתורה, כגון הגדר והסייג, זהו נשיאות פנים, והוא לא נשא פנים לתורה.
- (ג) **שהיו מחבבין את הצרות- פרש"י**, שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחיו של הקב"ה. וכן **המהרש"א** דלשון מחבבין את הצרות לא משמע כן, אלא שמחבבין את הצרות ממש, כדאמר' ביסורין, חביבין עליך יסורין, ולכך עושין ביום שנגאלו יו"ט, דמתוך זה יזכור יום הצרה דחביבה לו (ועל דרך מש"כ המהרש"א בסוכה [נב].) במה שהצדיקים בוכין במיתת יצר הרע, דפרש"י שם דבוכין כשזוכרין הצער שהי' להן בשעה שגברו על יצרן, אבל המהרש"א פי' דבוכין על הפסד היצר הרע, דעכשיו אינם יכולין לנצח על היצר הרע ולזכות לעוה"ב).
- (ד) **קשה רמה למת כמחט בבשר החי- ע' בשו"ת רדב"ז** (תפ"ד), שהביא מש"כ השו"ת **הרשב"א** (א', שס"ט), דכל מה שעושין כדי לעכל בשר המת, בכדי לישא אותו למקום שצוה, מותר, שאין כאן משום בזיון המת, ואין כאן צער המת, שהרי אין בשר המת מרגיש באזמל, כ"ש בסייד. והק' הרדב"ז מסוגיין, דמבואר בפירוש דהמת מרגיש באזמל. ותי' הרדב"ז דבאמת אין המת מרגיש באזמל, אבל מ"מ לא הי' שייך כלל לומר דמיירי במת ממש בסוגיין, דא"כ אין המשל שייך להנמשל, דבהמשל מת הוא, ואינו מרגיש כלום, ומה ענין זה למי שהוא חי ואינו מרגיש יסורין, אע"כ דמיירי בחי שיש לו בשר מת. וא"ת, כיון דמתים לאו בני הרגשה נינהו, אפ"ל רמה נמי אינם מרגישים, והיכי קאמר ר' יצחק קשה רמה למת כמחט בבשר החי. ותי' דשאני רמה, דכיון דהוי מיני' ובי' כדי להעניש אותו על מעשיו, א"כ שפיר מרגיש בו, אבל שאר דברים אינו מרגיש, וזו מפליאות השגחתו יתברך.
- (ה) **מאן דתנא האוכל ראשון ראשון והאוכל שני שני מפסל פסלי טמוי לא מטמו- כ' השי' להר"ן** בשם הרא"ה, דקו' הגמ' הוא רק מאוכל ראשון, דפוסל ואינו מטמא, אבל האוכל שני, בדין הוא שיפסול ואינו מטמא, דאפ"ל אם נעשה האדם כהאוכל עצמו, אין שני מטמא תרומה אלא פוסל, אלא עיקר שאלת הגמ' אאוכל ראשון הוא דקא בעי, דכיון דגבי אוכל שני נעשה הוא שני, א"כ לגבי אוכל ראשון דין הוא שיעשה ראשון, וא"כ אמאי פוסלין ואין מטמאין.

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

מראי מקומות - שבת יז.

תוס' ד"ה ושקיל, אף, האוחז, בלא

(א) **בחולין שנעשו על טהרת תרומה - כ' המאירי בסוטה** (ל. ד"ה זה) דמה שנקט הגמ' בחולין שנעשו על טהרת התרומה, ולא נקט תרומה עצמה, היינו משום דתרומה עצמה שנעשה שלישי אסור באכילה, ובאכילת איסור לא מיירי.

(ב) **דזמנין דאכיל אוכלין, וכו' - והק' תוס' בחולין** (לג: ד"ה האוכל), אם זהו הטעם, א"כ למה צריכין לגזור שיהי' האיש ראשון כמו האוכל שאכל, הרי גם אם גזרין שיהי' שני סגי בהא, דהא שני עושה שלישי בתרומה. ותל' "דר"א משה מדותיו, לעשות אוכל כמאכל לגמרי". ופ"ל **המהר"ם** שם, דכיון דלגבי אוכל שני היו צריכים לגזור שיהי' שני, דאם יהי' שלישי לא יהי' יכול לטמא התרומה בידיו, ומה הרויחו בתקנתם, ולכן היו צריכים שיהי' שני, וכיון שע"כ הי' האוכל כהמאכל, גבי אוכל ראשון נמי עשו האוכל כהמאכל. וע"ע **במהרש"א במהדורת בתרא** (בחולין שם) שהק', ממ"נ, אם איש זה שאוכל הטמאין שומע לרבנן, א"כ ודאי לא יתן תרומה לתוך פיו, ואם לאו, מה מהני גזרתם שיהי' הוא עצמו שני. וביאר דסייג הוא, דמלבד הגזירה, יש לחוש שמא יקח התרומה בידו, בלי כוונה לאוכלו, אבל שמא ישכח ויתנו לתוך פיו. וכיון דגזרו שהוא עצמו יהי' טמא, א"כ לא יגע בו כלל, ולא יהי' מה לחוש שיתנו לתוך פיו.

(ג) **ושקיל משקין דתרומה ושדי לפומי' - כ' בשי' להר"ן** דמה דנקט משקין של תרומה ולא אוכלין של תרומה, היינו משום שאין אוכל מטמא אוכל. והק' הר"ן, הא מה שאין אוכל מטמא אוכל, זהו רק מדאורייתא, אבל מדרבנן שפיר אוכל מטמא אוכל. ולכן כ' דמה דנקט משקין הוא משום דאורח' דמילתא הוא, דאכיל איניש והדר שתי.

(ד) **ושדי לפומי' ופסיל להו - הק' השי' להר"ן**, למה נקט פסיל להו, הרי לכאור' גם מטמא להו, שהרי דין משקין הוא לעולם להיות ראשון לטומאה, וא"כ אם נגע האוכל טמאין בהמשקין, הרי הם מטמאין המשקין להיות תחלה, ושוב יכול המשקין לחזור ולטמא דברים אחרים. וכ' דאה"נ, ומה דנקט לשון פסול הוא משום אידיך. עוד תל' דכיון דהמשקין בפומי', א"כ אף דבעצם יכול התרומה לחזור ולטמא דברים אחרים, אבל בפועל זה לא שייך, דהא כבר הוא בפומי', ולא עתיד ליגע בדברים אחרים, וא"כ למעשה אינו עתיד לטמא כלום.

(ה) **ושדי לפומי' ופסיל להו - הק' השי' להר"ן**, הא אין משקין ראויין לטמא אחרים אא"כ יש בהם רביעית, וכיון שכן, א"א שתהא בפיו רביעית וגם יכול ליכנס לשם אוכלין. והביא מי"מ דבמעיו נמצאים זה עם זה, וכ' הר"ן דזה לא נהירא, דמשקין לא עבידי לאשתורי בגוף כאוכלין. וכ' הר"ן דנראה דמיירי באיש גדול שפיו רחב, והניח בצ"ע.

(ו) **מהו דתימא הא שכיחי והא לא שכיחי - פרש"י**, דלא שכיחי שיהא אוכל עם שתייתו. אולם הק' **הרשב"א**, עדיין יש להק', לימא דפשוט הוא דגזרו על משקין טמאין, דזמנין דאכיל תרומה, ושוב שדי לפומי' משקין טמאין, דהאי שכיחא, כיון דאדם שותה עם מה שאוכל. ותל' דכי הא ליכא למיחש, בשלמא מאן דאוכל אוכלין טמאין, איכא למיחש דלמא לא רמי אדעת' ושדי לפומי' תרומה טהורה, דלא מזהר זהירי. אבל לאוכל אוכלין טהורים דתרומה ליכא למיחש, דכיון דאכל תרומה, מזהר זהיר, ולא יתן אוכלין טמאין לתוך פיו. ועוד תל', דבהנהו לא גזרו, משום דכבר נמאסו אוכלין שבפיו משלעסן, ואין חוששין לטמאתן כ"כ שיגזרו עליהם, ורק לאוכל אוכלין טמאין חששו משום שמא יביא תרומה טהורה ויתננה לתוך פיו.

(ז) **והבא ראשו ורובו במים שאובין - ע' במשנה למלך** (אבות הטומאה ט', א'), דכ' להסתפק בהא דהבא ראשו ורובו במים שאובין טמא, מהו השיעור, דהא לא נזכר בגמ' שיעור ג' לוגין אלא לענין טהור שנפל עליו ג' לוגין מים שאובין,

מראי מקומות מפעל עמוד וחזרה

אבל לענין הבא ראשו ורובו לא הוזכר שום שיעור. וע' בתוס' יו"ט (זבים ה', י"ב), שכ' דמסתבר דבא ראשו ורובו וכו' נמי שיעורו בג' לוגין, דהא בהא תליא.

(ח) לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים - כ' הרמ"א (יו"ד ר"א, ע"ה) דאחר הטבילה במקוה כשרה, יש אוסרים לחזור ולרחוץ, וכן נהגו. וכ' הביאור הגר"א (קכ"ז) דכבר נחלקו עליו, משום דכל הגזירה הוא רק לענין תרומה, וא"כ היום דאין אשה טובלת אלא לבעלה, ובעלה חולין הוא, לכן אין לאסור רחיצה אח"כ.

(ט) והידיים מפני שהידיים עסקניות הם - פרש"י, ונוגעין בבשרו ובמקום טנופת, וגנאי לתרומה בכך, ונמאסת לאוכליה כשנוגע בה בידיים מסואבות. והק' השי' להר"ן, א"כ מאי אמרי' לקמן ידיים תחלת גזירתן לשריפה, ולמה החמירו כ"כ כיון דלא פסלן אלא משום לכלוך. ותל' דכיון דגזירה דידיים מצוי טפי משאר גזירות, מתוך שהם עסקניות, אחמירו בהון רבנן כולי האי, כדי לנטורינהו בטהרה טפי.

(י) אף ידיים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה - כ' החיי אדם, (מ', כ'), דנראה דהנוגע באמצע הסעודה בספר תורה או בתפילין או ברצועות, או במגילה מן המגילות הנכתבות על קלף כדין, צריך ליטול ידיו, שהרי כל אלו מטמאין את הידיים. אך כ' דכיון דלא מצא דין זה בפוסקים, יטול בלא ברכה. וכ' הביאור הלכה (קס"ד, ד"ה לחזור) דדברי הח"א אינם מוכרחין, דאף דכ' תוס' דאף הנוטל ידיו ונגע בספר ידיו טמאות, מ"מ כל זה רק לענין תרומה, אבל לענין שאר דברים לא גזרי', ולכן גם הנוגע בספר בתוך סעודתו אי"צ לחזור וליטול ידיו.

(יא) אף ידיים הבאות מחמת ספר פוסלות את התרומה - פי' המאירי במגילה (ז. ד"ה מגלת) דמה שחזו"ל תקנו לטמא הידיים הבאות מחמת ספר, היינו מפני מעלת הספר, שלא יתעסקו בה הידיים יותר מדאי, ויניחו שם דברים שבסבתם יבואו הספרים לידי קלקול או הפסד.

(יב) נקבר ערום ס"ד - הק' הריטב"א, מאי ק' לי', דאה"נ, מדה כנגד מדה יהי נקבר ערום. ותל' שזה אינו עונש גדול וכפרה היא לו, משום דכתי' ואל עפר תשוב, וראוי שיהי' לו עונש חמור טפי.